

IGAZI KLASSZIKUS GYERMEKVERSEK

Kányádi Sándor: *Tavaszi tarisznya*. Móra Ferenc Könyvkiadó, Budapest, 1982.

Kányádi Sándor *Tavaszi tarisznya* című gyermekverskötetét olvasgatva elragad bennünket a versek költői sugallata és nyelvi ereje. A száz vers mintha antológiai válogatás lenne, olyan lenyűgöző művészetként hat ránk. Gyönyörködtetnek a kötet versei érzelmet és gondolatot fakasztó erejükkel, valamint üde és sodró nyelvükkel — úgy, ahogy a kötet ajánlásában is olvashatjuk: „Ebben a tavaszi tarisznyában verseket találsz. Vidám verseket a gyermekek világaról, a természet örömeiről, a madarokról, virágokról, napsütésről és mindarról, ami az embernek gyönyörűséget szerez.”

A kötet verseinek jellemző vonása a humánus költői mondanivaló, a verstartalom szembetűnő volta, ami általánosan nem ismerve a gyermekverseknek, de kiteljesíti azt, hisz esztétikumának eleme lehet a tartalom is.

A *Tavaszi tarisznya* verseiből teljes és való élet tárul fel. Egy földrajzi tájegység szépségének és népének általános emberit s humanitást kifejező sokszínű rajza. Nemcsak ritmus és hangulat árad ezekből a versekből, mint sokszor a gyermekversből, hanem kitarulkozik bennük az élet a maga szépségével, gyermeket gyönyörködtető gazdag, felemelő, szívrávnyszínű világával. Az életszeretettel árasztó tartalom s a csodás költői nyelv emeli a kötet verseit a költészet parnasszusi csúcsára.

E versek a múltat és jelent s az embert és a tájat ötvözik művészetté, sokféle lírai tartalmat csillogtatva meg. A költői mondanivaló gazdagsága, a versvilág sokszínűsége jellemzi őket, a valósághoz kötődés (Kicsi legény, nagy tarisznya), a költői elrugaszkodás, a nonszensz (Három székláb) s a mesevilág (Az elveszett követ) a versvilág legjellegzetesebb és leggyakoribb változatai. Ezeken belül is gazdag és árnyalt a versek tartalma, mondanivalója. A valóságra épülő verstípusban megtaláljuk a bátorságot, detulátást, vidámságot sugárzó árnyalt gyermeklélekrajzot (Erdőn jártam, Hogyha lovam volna), a lassan feledésbe merülő népelet, népi szokások rajzát (Tavaszi tarisznya, Fehér havon kormos folt, Volt egyszer egy varga, Mátyás-napi vásár); a természet szépségének festői képeit (Kék kikerics a határ, Bokor alján ibolya, Március, Két vén fáról, Tisztás szélén mogyoró, Hallgat az erdő, Felleg hátán felleg) s a gyermekköltészetben ritkán előforduló, tájhoz kötődő lírai tartalmat (Befagyott a Nyárád, Nyergestető). A mesevilágra épülő verstípusban pedig a valóság elemeivel átszótt költői rajzot (Nyári alma ül a fán, Hajnalban a csillagok) és a csak képzeletre épülő világú verset (Elveszett a követ, Fakó lovon léptet, Csukástó) különíthetjük el, tekinthetjük legjellemzőbbeknek.

A legerősebb kisugárzású, a legművészebb verseknek a kötetben a feszítő életerőt sugárzó, autentikus gyermekportrék mellett (Erdőn jártam, Hogyha lovam volna) azokat a verseket érezzük, amelyekben az árnyalt gyermeklélekrajz lehetőleg finom kötődéssel fonódik egybe a természeti képpel: „Nyári alma ül a fán, / fa alatt egy kislány. / Néz a kislány föl a fára, / s le az alma a kislányra. / Nézi egymást mosolyogva: / lány az almát, lányt az alma.” (Nyári alma ül a fán); „Tisztás szélén mogyoró, / mogyoróbokor; / kalapomban kikerics, / kikerics-csokor. (...) / Megborzong a mogyoró, / mogyoróbokor; / kalapomban kókad a / kikerics-csokor.” (Tisztás szélén mogyoró).

A kötet verseinek képi láttató ereje és sodró költői nyelve a legerősebb művészi hatású. A képiségnek olyan bravúrjaival, ecsetvonásaival rajzolja meg Kányádi a vers világát, amely merész képzettársításaival meghökkent: „Éjjel-nappal / forró katlan, / a hőség ki- / bírhatatlan. / Minden ház, mint / egy-egy kályha, / s mintha lépné / eleven parázsra” (Városi kánikula), „Zápor előtt, zápor után, / mindig ugat az én kutyám: / zápor előtt a felleget, / zápor után a kék eget. / De ha megzúdul a zuhé, / húzza farkát lába közé.” (Zápor előtt); érzékletességével láttat: „Zuhog a zápor, / ázik a lepke. / Szorítja szárnyát / nagy didegve. / Aztán a felhő / ahogyan támadt, / fordít a tájnak / hirtelen hátat.” (Nyári zápor), „Dombok hátán fut a szél, / s fut a szél nyomán a / lombja után szaladó / tarkabarka nyárfa” (Dombok hátán fut a szél); hangulatiságával gyönyörködtet: „Hajnalban a csillagok / lehullnak a földre, / mint a fáról a gyümölcs / alma, szilva, körte.” (Hajnalban a csillagok), „Kinyílt az idő, / mint egy virág, / barkázik, rügyezik / a fűzfaág.” (Március); szójátéokra épülő rím-képével hangulatot áraszt: „Nem messze van ide Kászon, / útja végig fehér vászon, / ballag rajta valaki, / bizonyára Ballagi.” (Ballagi), „Van egy kisszék, / háromlábú. / három lába: / három bábu. / Egyik: Billeg, / másik: Ballag, / harmadik meg: / Billegballag.” (Három székláb).

A versek nyelve, stílusa a népnyelv üdeségét, közvetlenségét és tisztaságát magán viselő művészi szintre transzponált költői nyelv. Színes, gazdag, sodró erejű. Él a nyelv lexikai jelentéshordozói, szóhangulati és ritmusbeli hatásával.

A költő mesterien szövi verseibe a nyelv lexikai és stílusbeli formáit. A népi szólásmóddal fokozza az érzékletességet: „Meg nem adta magát székely, / mint a szálfák, kettétörtek” (Nyergestető), „— Biztosan egy követ / fújnak a piszkosok / s a hóhányó követ. / Együtt szedik ezek / a tejről a földet” (Az elveszett követ); a fordított szórenddel meghökkent, elgondolkodtat: „Hogy s hogy nem, de egyszer, / Kolozsvárra jövet, / elveszett az úton, / el a török követ.” (Az elveszett követ), „Pompás álmódással / végződött a vásár, / s karján új csizmával / ment haza a császár.” (Mátvás-napi vásár); a maga alkotta szavak meglepő és szuggesztív erejével hangulatot kelt: „áll a kislány lábujjhegyre, / nyú-

lánkodik, ágaskodik” (Nyári alma ül a fán), „Volt egyszer egy ember, / volt szakála kender, / cseremakk pipája, / lapi a dohánya.” (Volt egyszer egy ember) s a kihalóban lévő szavakkal elméláztat: „Horgasinamat verdeső / tarisznyában palavessző, / palavessző s palatábla (Kicsi legény, nagy tarisznya).

Ma, amikor a gyermekköltészet áttöri a hagyományos kereteit, amikor ironikus hangot üt meg, amikor szimbolizmussal él, amikor a rüt esztétikáját sem átallja birtokába venni, amikor szándékosan nem akar különbözni a „felnőtteknek szánt” költészettől — Kányádi gyermekköltészete gyönyörködtető és elragadtató, bár nem viseli magán a korszerű költészet új vonásait.

Kányádinak azonban nem is volt szándéka radikálisan megbolygatni a hagyományos gyermekköltészet kifejezőeszközeit, mint ahogyan az a kötet versvilágából is kiviláglik.

A kötet verseinek élvezetét fokozzák Orosz János stilizált, színben és formában egyaránt gazdag, hangulatos és funkcionális rajzai.

1984. február

KASZÁS József

S Z Í N H Á Z

BEMUTATÓK

ÜBÜ KIRÁLY

„Akkoron Übü papa az hátulját pirosra vakará,
miért is az ángliusok Segszpirnek nevezték vala el,
e néven több gyönyörűséges tragédiát hagyta reánk.”
(Alfred Jarry)

Csizmadia Tibor rendezése az Újvidéki Színházban: *Übü király — irónia nélkül.*

Olyan ez, mintha valaki muzsikálna — hangok nélkül, vágtazna — egy helyben, balettozna — egyetlen mozdulat nélkül... , annyira képtelenség, mert Alfred Jarry *Übü király* című rémbohózatának *alaptónusa* éppen az *ironia*.

Alaphang és *szervező elem*, amely a diáktrefából formált, botránnyt kavaró darabot már keletkezésekor döntően meghatározta és jellemezte. Az előadásban elsőként elhangzó szó — Szahar! — nemcsak gusztustalan-

Alfred Jarry: *Übü király*. Ford.: Jékely Zoltán. Rendező: Csizmadia Tibor (Szolnok), Díszlet: Antal Csaba (Szolnok), Jelmez: Branka Petrović. Színészek: Bakota Árpád (Übü papa), Ladik Katalin (Übü mama), Gyenes Zita f. h. (Medve).